

Tran Anh Hung

I sine hypersanselige, visuelt betagende og næsten plotløse film kredser den vietnamesiske instruktør Tran Anh Hung til stadighed om Vietnam-krigens før og efter - uden at han hidtil har behandlet emnet direkte

Lugten af napalm om morgenen... Efter Francis Ford Coppolas uforlignelige *Apocalypse Now* er det vel dét duftindtryk, de fleste filmentusiaster forbinder med Vietnam. Heroverfor stiller den vietnamesiske instruktør Tran Anh Hung (f. 1962) duften af en grøn papaya. Selv uden at have personligt kendskab til, hvordan hhv. napalm og grønne papayaer lugter, kan man dårligt forestille sig nogen større kontrast.

Poesiens grønne harmoni. *L'Odeur de la papaye verte* (Duften af den grønne papaya, 1993), der er Tran Anh Hungs debutfilm, er af tekniske årsager optaget i studier i Frankrig, hvortil instruktørens familie flygtede i 1975, efter at Nordvietnam havde vundet krigen. Alle skuespillerne er dog vietnamesiske, og handlingen udspiller sig i Tran Anh Hungs hjemby Saigon i 1951 - hvor Vietnam endnu var i krig med den franske kolonimagt. I sidste del af filmen springes ti år frem i tiden, til 1961 - hvor USA var begyndt at sende militære "rådgivere" til den sydlige del af landet for at støtte Saigons antikommunistiske regering, som var blevet oprettet efter Vietnams deling i 1954.

Bortset fra en henslængt bemærkning om udgangsforbud og fjerne, men ukommenterede lyde af jagerfly, er der dog praktisk talt ingen spor af disse voldsomme ydre begivenheder i *L'Odeur de la papaye verte*. Snarere end af et udadvendt

plot bæres filmen af følelser, stemninger og sanselige tableauer, der får lov at hvile poetisk i sig selv. Men alene ved sit fokus på en fredfyldt vietnamesisk kultur fra perioden før Vietnam-krigen leverer *L'Odeur de la papaye verte* et stærkt korrektiv til de krigshærgede scenerier, som de fleste af os forbinder med landet.

Filmen følger tjenestepigen Mui, der ti år gammel kommer i huset hos en velstående Saigon-familie. Mui arbejder hårdt og følger nysgerrigt med i alt, hvad der foregår omkring hende. Umiddelbart synes livet i huset omkring det frodigt grønne atrium præget af harmonisk idyl og en næsten meditativ ro, men under idyllen lurker dels sorgen over en lille datters død, dels husets herres gentagne og kostbare eskapader med andre kvinder, hvilket efterhånden bringer familien på fallittens rand. Da Mui er tyve, har familien således ikke længere råd til hende, og hun bliver sendt til den unge komponist herr Khuyen, som hun længe har været hemmeligt forelsket i.

L'Odeur de la papaye verte, der i Cannes fik Caméra d'Or-prisen for bedste debutfilm og i 1994 var nomineret til en Oscar for bedste udenlandske film, er lige så let og luftig som et klaverstykke af Debussy. Og med sin næsten handlingsløse insistensen på den umiddelbare skønhed ved grønne planter, krukker, myrer, madlavning, cikade- og fuglesang leverer den en helt speciel biografoplevelse for den, der

er parat til at engagere hele sit sanseapparat i mødet med dette lille impressionistiske mesterværk.

Voldens blå kaos. I Tran Anh Hungs anden film, *Cyclo* (Rickshaw, 1995), der indbragte instruktøren Guldløven i Venedig, er den florlette Debussy-atmosfære erstattet af en lige så skinger som lidenskabelig blues, den frodigt grønne farve af en køligt blå, og Saigons ærværdige vietnamesiske kultur af det nuværende Ho Chi Minh Citys barske, voldelige og kaotisk sydende moderne storbysamfund - en betændt heksekedel, som alene synes at adlyde pengenes lov. Men også her sparer Tran Anh Hung på dialogen og udtrykker sig i alt væsentligt gennem et mageløst billedsprog, der snart er neorealitisk registrerende, snart folder sig ud i en fabelagtig ekspressiv kolorisme.

I centrum for filmen, der hovedsagelig er optaget on location i Ho Chi Minh City, står drengen Cyclo, der brødføder ikke bare sig selv, men også sine søskende og sin bedstefar ved at transportere passagerer og varer rundt i byen i en rickshaw, som han lejer til en ublu pris af en midaldrende kvindelig gangsterboss med en retarderet søn (en krigsskade?). Som i Vittorio De Sicas *Cykeltven* (1948) bliver den cykel(taxi), der skulle sikre familiens overlevelse, stjålet. Men bag "tyveriet" står den kvindelige boss selv, som derved sikrer sig magt over Cyclo og driver ham ud i stadig mere rå kriminalitet. På denne nedstigning til helvede ledsages han af sin blufærdige søster (der spilles af den samme skuespiller, som fremstillede den tyve-årige Mui, Tran Nu Yên-Khê), som - skønt jomfru - tvinges ud i "kvindens ældste erhverv".

Selv om ej heller *Cyclo* direkte tager krigstraumet op, levner filmen ingen tvivl

om, at byens uskyldstab har sin årsag i krigen. Selv har Tran Anh Hung udtalt, at "efter Vietnam-krigen kan filmkunsten i mine øjne ikke længere være hvad den var. Volden i *Cyclo* er ikke alene en beskrivelse af Vietnams bagside i dag; den er et udtryk for min bevidsthed og erindring om den krig."

Og der er meget vold og elendighed i *Cyclo* - bl.a. en grum henrettelsesscene; en mand der brænder sig selv af i desperation; og Cyclos eget desperate selvmordsforsøg, hvor han stærkt narkopåvirket og indsmurt i blå maling vil gøre en ende på sit usle liv. Men på forunderlig vis lykkes det Tran Anh Hung at forlene al denne ulykke med en egen melankolsk poesi, der kommer til udtryk dels ved den måde, hvorpå den stiliserede og stadig umådeligt smukke billedæstetik så at sige gennembrændes af voldens råhed, dels ved den smertelige solidaritet, som man fornemmer instruktøren føler med alle sine personer, inklusive den følsomme og digtende misfit af en gangster (spillet af Tony Leung), som ender med at brænde sig selv af, og sågar den kvindelige boss, der kanaliserer hele sit følelsesliv over i omsorg for den retarderede søn.

Selv om der vel for så vidt er mere ydre handling i *Cyclo* end i *L'Odeur de la papaye verte*, er den lysår fra at være en actionfilm. Den er tværtimod et dybt originalt audiovisuelt digt, der fungerer først og fremmest ved følelser, atmosfære og mere eller mindre subtile visuelle korrespondenser.

Frydefulde fortrængninger. Med sin tredje film, *À la verticale de l'été* (Midt om sommeren, 2000), vender Tran Anh Hung tilsyneladende tilbage til debutfilmens idyl. Også denne historie - om tre voksne søstre (den yngste fremstillet af Tran Nu

Midt om sommeren

Yên-Khê nok en gang og den ældste af Nguyen Nhu Quynh, der spillede gangsterkvinden i *Cyclo*), som i løbet af den sommermåned, der ligger imellem højtideligholdelsen af årsdagene for hhv. deres mors og deres fars død, reflekterer over deres forhold til kærlighed, sex og/eller de mænd, de lever sammen med - synes nemlig at være et intimistisk kammerespil fra en verden i harmoni og balance. Og som i *L'Odeur de la papaye verte* er rytmen så andægtigt adstadig, at tilskueren får rig lejlighed til at suge filmens overflødighedshorn af enhver slags sanseindtryk til sig. For *À la verticale de l'été* henvender sig ikke alene til øjne og ører, men i mindst lige så høj grad til smags-, lugte- og følelsensansen.

Der er dog også stor forskel på de to

film. Ikke bare breder *À la verticale de l'été* farvespektret ud og får lærredet til formeligt at dryppe af mættede frugt- og plantefarver, den udspiller sig også i nutiden og er optaget on location i det nordvietnamesiske Hanoi - hvis tilsyneladende arkaiske idyl leverer en stærk kontrast til *Cyclos* fremstilling af Ho Chi Minh Citys moderne helvede. *À la verticale de l'été* trækker imidlertid tæppet væk under idyllen og afslører den som en illusion af såvel personlig som politisk art. De tre søstre er nemlig eksperter i fortrængningens kunst: den mellemste har f.eks. ikke villet se i øjnene, at hendes mand gennem de sidste fire år har ført et dobbeltliv og har en søn med en anden kvinde, og ingen af søstrene er parate til at acceptere, at deres mor havde et forhold til en anden mand. Alt

skal være i lige så perfekt harmoni som de måltider, de tilbereder efter alle kunstens regler, og de totalt lydefri grønne planteparadiser, de nusser nidkært om. Og når de omtaler Ho Chi Minh City, kalder de den betegnende nok Saigon - som om Vietnamkrigen aldrig havde fundet sted, og alt kunne fortsætte som før.

Tran Anh Hung har med andre ord begået det kunststykke at lave en ekstremt poetisk og harmonisk film, der afslører poesien og harmonien som en livsløgn - for ingen vietnamesere er uberørte af Vietnam-krigen.

Selv om alle hans tre film således indirekte har tematiseret krigstraumet, siger

Tran Anh Hung selv: "Jeg ved, jeg skylder mit publikum en film om Vietnam-krigen. Men jeg vil først lave den, når jeg er så anerkendt, at jeg kan have fuldstændigt frie hænder." Om han føler sig tilstrækkeligt anerkendt nu, hvor han har modtaget en regn af priser for sine første tre film, melder historien ikke noget om. Men da han samtidig har kundgjort, at han efter disse tre film - der alle er mesterlige - føler sig "moden til et mesterværk", er der under alle omstændigheder skruet højt op for forventningerne til hans kommende film, som bærer arbejdstitlen *Je viens après la pluie*, dvs. 'Jeg kommer efter regnen'.

Eva Jørholt

Filmografi

- 1993 L'Odeur de la papaye verte/Mui du du xanh/Duften af den grønne papaya
- 1995 Cyclo/Xich lo/Rickshaw
- 2000 À la verticale de l'été/Midt om sommeren
- 2002 Je viens après la pluie